

Huiszwaluwen in de kop van de Noordoostpolder

Jan Nagel

Noordermeertoct met boomsingel die veel luwte biedt. Voor zwaluwen is dit een ideaal jachtgebied. Foto: Jan Nagel.

Vrijwilligers die in het voorjaar actief weidevogels beschermen, hebben veel contact met boeren in het buitengebied. Ze komen op het erf en zien daar over het algemeen ook wel Huis- of Boerenzwaluwen vliegen. Echter tot het tellen kwam het in het verleden niet. In 2005 zijn weidevogelvrijwilligers begonnen om de huis- en boerenzwaluwpopulatie in kaart te brengen. Uit nieuwsgierigheid, maar ook om onder andere een beter contact te verkrijgen tussen boeren en vrijwilligers, is men met dit initiatief begonnen. Eén van de zeven weidevogelbeschermingsgroepen in Flevoland, de 'Vogelwacht Rutten en omstreken,' heeft deze telling erg gestructureerd opgepakt en de getallen van hun telling zijn het meest representatief om vijf jaar tellen in beeld te brengen.

Tellingen

Dat zwaluwen op boerderijen thuishoren, lijkt zo vanzelfsprekend. Door veel boeren wordt dit inderdaad ook zo ervaren, maar er bij

stilstaan doen ze niet echt. Nu ineens iemand jaarlijks deze vrolijke fladderaars telt, maakt dit hun besef dat zwaluwen thuishoren op hun bedrijf een stuk groter. Ze weten wel feilloos

Achtergevels met overstekende golfplaten bieden beschutte plekken voor huiszwaluwnesten. Foto: Jan Nagel.

Bij het bouwen van een nieuw nest wordt regelmatig gebruikgemaakt van de bevestigingsbeugels. Foto: Jan Nagel.

	Huiszwaluw					Boerenzwaluw				
	2008	2009	2010	2011	2012	2008	2009	2010	2011	2012
Lemsterweg	36	32	40	44	40	50	46	56	59	49
Veneweg	0	0	2	2	2	36	31	20	28	26
Hopweg	23	22	34	30	28	72	63	70	75	66
Ruttenseweg		2	9	5	12		18	16	19	33
Noordermeerweg	261	240	225	274	179	10	53	21	59	43
IJzerpad	45	84		83	52	47	40		44	26
Gemaalweg	24	24	23	19	12	79	100	83	90	51
Ruttensepad	67	56	64	70	31	0	6	4	17	17
Totaal	456	460	397	527	356	294	357	270	391	311

Tabel 1 - Resultaten van de telling van Huiszwaluwen en Boerenzwaluwen van 2008-'12 in Rutten.

waar de nesten zitten. Bij aanvang van de telling in 2005 werden de vrijwilligers met een inventarisatieformulier op pad gestuurd. Op het formulier stonden wat tips over hoe zwaluwen te helpen en hoe de telling uit te voeren; meer was het eigenlijk ook niet. In 2005 kregen we van vijftig boerderijen de resultaten binnen. Bij vier boerderijen waren geen zwaluwen waargenomen, op de overige 46 boerderijen werd in totaal het nestelen van 345 Huiszwaluwen en 242 Boerenzwaluwen geconstateerd. Het resultaat in het eerste jaar zegt nog niet veel, want je hebt geen enkele referentie. Desondanks gaven de tellingen wel aan dat boerderijen in de Noordoostpolder zeer goede plekken zijn voor Boerenzwaluwen en vooral voor Huiszwaluwen. Dat vermoeden was er wel, maar nu is dat met getallen te onderbouwen. Helaas werd niet iedere boerderij jaarlijks geteld. Daardoor was de vergelijkbaarheid van de tellingen matig. Dat wilden we gaan veranderen. In 2008 werd besloten vrijwilligers complete wegen te laten

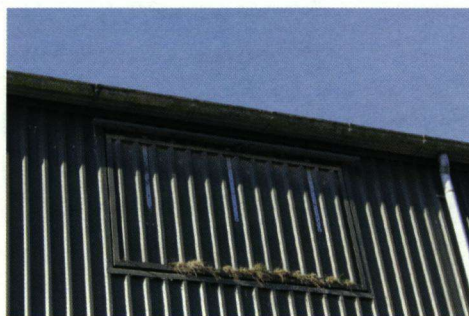
tellen, dat lukt echter niet in iedere weidevogelgroep, maar de Vogelwacht Rutten en omstreken pakte dit voortvarend op. De Vogelwacht Rutten en omstreken is een actieve groep weidevogelbeschermers met zo'n vijftientig enthousiaste vrijwilligers, die bij zo'n zestig boeren rondom Rutten het land afstruinen op zoek naar nesten van vooral Kievit, Scholekster en in mindere mate Grutto en Tureluur. In het werkgebied van de vrijwilligers uit Rutten worden verreweg de meeste weidevogels beschermd van Flevoland.

Gebied

Aan een achttal wegen rondom Rutten, te weten de Lemsterweg, Veneweg, Hopweg, Ruttenseweg, Noordermeerweg, IJzerpad, Gemaalweg en het Ruttensepad, vinden de zwaluwteellingen plaats (Figuur 1). De boerderijen en huizen aan de wegen zijn zeer gestructureerd ingedeeld en goed vergelijkbaar. Op iedere kavel (variërend van 18-30

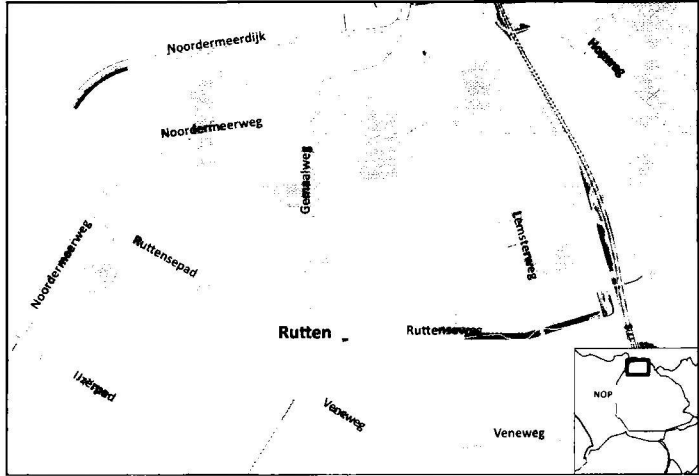

Ieder randje rondom de schokbetonschuur wordt benut als nestplek.
Foto: Jan Nagel.

De rand boven het ventilatieluik is net groot genoeg voor nesten. Het is echter geen handige plek omdat het luik ook in het broedseizoen open moet.
Foto: Jan Nagel.

Figuur 1 - In het buitengebied rond Rutten worden al enkele jaren achtereenvolgend een aantal wegen jaarlijks, stelselmatig onderzocht op boeren- en huiszwaluwnesten.

ha) staat een boerderij op een erf van 1 ha, met daaromheen een mooie windsingel. De meeste kavels zijn ongeveer 300 m breed en 800 m lang met tussen de boerderijen blokken met een arbeiderswoning. De bebouwingsgraad in het buitengebied is dus laag. Bij het ontwerp van de Noordoostpolder is efficiënte landbouw het hoofddoel geweest, wat dus tot deze inrichting van het buitengebied heeft geleid. Door leken wordt dit ook wel als kaal en leeg betiteld. De bewoners van de polder beleven dit wel anders.

Broedplaatsen

De originele boerderijen in de Noordoostpolder zijn schokbetonschuren. Deze typisch gebouwde boerderijen van betonnen elementen bieden voor Huiszwaluwen een goede plek om hun nest aan vast te plakken. De stroefheid van de betonnen elementen is groot waardoor nesten er redelijk goed aan blijven

De ruimte tussen de TL-lamp en de dakgoot is voldoende om een nest te kunnen bouwen. Echter er is geen hechting aan de metalen profielplaat aan de bovenkant, dus rusten de nesten op de lampenkap. Foto: Jan Nagel.

plakken. Op een aantal vaste plekken aan deze boerderijen kun je nesten vinden. De ruimte boven de schuifdeur van de schuur is zo'n plek, maar ook de bouten die uitsteken bij de dakrand op de kop van de schuur, zijn ultieme plekken om een huiszwaluw nest te bouwen. Door de hoogte zijn het veilige broedplaatsen. Een ander boerderijtype dat minder in de Noordoostpolder voorkomt, is het Zeeuwse type, deze is een stuk kleiner dan de schokbetonschuur. De gemetselde muur met overstekende witte dakgoot op de kop van de boerderij is eveneens een aantrekkelijke broedplaats voor de Huiszwaluwen.

Resultaat

Wat bij de telling van de Huiszwaluwen eruit springt, zijn de grote aantallen Huiszwaluwen aan de Noordermeerweg ten opzichte van de

Doorgaans wordt het verschil tussen huis- en boerenzwaluw nesten uitgelegd door te zeggen dat die van Huiszwaluwen hangen aan muur of dakoverstek en de nesten van Boerenzwaluwen steunen op een balk of iets dergelijks eronder. Tellers in de Noordoostpolder vinden het echter heel normaal nesten van Huiszwaluwen aan te treffen die met de bodem ook op een balk steunen. Foto: Jan Nagel.

De kopgevel van een schokbetonschuur met veel huiszwaluwnesten. Ook zichtbaar zijn de bevestigingsbouten waarop ze de nesten metselen.
Foto: Jan Nagel.

Wanneer de jongen in de nesten gevoed moeten worden is het een drukte van belang in de lucht.
Foto: Jan Nagel.

andere wegen (Tabel 1). Bij de Boerenzwaluw is dit niet het geval. De Noordermeerweg ligt parallel aan de IJsselmeerdijk. Op bepaalde dagen kunnen er enorme wolken vliegen (onder andere Groene Gaasvliegen) boven de IJsselmeerdijk hangen, maar ook boven de bomensingel die langs de Noordermeerweg is gelegen. Deze 'boost' aan vliegen levert veel voedsel op voor de beide soorten zwaluwen. Waarom er nu juist zoveel meer Huiszwaluwen zitten ten opzichte van de Boerenzwaluw is niet logisch te verklaren. Wellicht dat de ligging op 800 m van het IJsselmeer voor Huiszwaluwen van groter belang is bij het zoeken van voedsel en dat Boerenzwaluwen dus minder ver weg vliegen voor hun voedsel. Ook de tocht tegenover de Noordermeerweg biedt wellicht net iets meer voedsel voor de Huiszwaluw dan elders aan de buitenweg van Rutten. Het water uit deze tocht komt 's zomers rechtstreeks uit het IJsselmeer. Grappig aan de telling is wel dat aan de buitenwegen Huis- en Boerenzwaluw voorkomen. In de dorpskernen van Rutten, Creil of Espel zijn van beide twee soorten geen sporen te vinden.

Positief

Bij de telling van zwaluwen op de boerderij komen er ook spontaan gesprekken over andere vogels op gang. De erfbewoners kunnen hun verhaal eens kwijt aan iemand die het leuk vindt om ze aan te horen. Daarbij horen steevast de verhalen over de rovende vogels in de tuin, zoals kraaien, Eksters en Gaaien, die het er niet goed af brengen. Ook de maatregelen die mensen nemen om vogels meer ruimte te bieden. Het gat dat in de deur wordt gezaagd om Boerenzwaluwen de mogelijkheid te bieden altijd naar binnen te vliegen in het broedseizoen. Of de boer die jonge Huiszwaluwen op de grond vindt, doordat het nest van de muur is gevallen en deze jongen in een blikje stopt, dat tegen de muur spijkt en ziet dat de ouders gelijk weer verder gaan met voeren. Hoe praktisch kun je zijn! Zo blijkt maar weer dat veel mensen iets met vogels hebben en bereid zijn daar iets voor te doen. Dat is altijd wel het positieve van een middagje zwaluwen tellen langs de buitenwegen rondom Rutten.

■ J.C. Nagel, Albert Cuyp 6, 8312 CD Creil, e-mail: JCNagel@online.nl.